

NL

IMCO LANTING nd.nl/nederland BEELD JEROEN JUMELET

Museum aftasten met je vingers

Blinde testpersonen liepen afgelopen week door het Rijksmuseum in Amsterdam met een maquette van het historische gebouw om hun nek.

Het is een primeur: een maquette voor blinde museumbezoekers. Hopelijk kunnen blinden binnenkort zelfstandig het gebouw verkennen, zegt bedenker Hannes Wallrafen.

► AMSTERDAM

De maquette, nu nog een prototype, is een initiatief van Hannes Wallrafen (69), oud-fotograaf, die zestien jaar geleden in korte tijd blind werd door een zeldzame erfelijke ziekte aan de oogzenuw. Het is een bijzondere versie want de gebruiker hangt het schaalmodel van het gebouw uit 1885, een ontwerp van Pierre Cuypers, om de nek.

Wallrafen: 'Een van de museumdirecteuren stelde voor een maquette te maken die bezoekers mee kunnen nemen. Met de maquette voor de borst moet de blinde bezoeker zonder problemen en vooral zonder begeleiding z'n weg weten te vinden in het grote, historische gebouw. Van bovenaf voel je de vorm van de zalen en door op een knopje te drukken, hoor je waar je bent: 'u bevindt zich nu in de eregalerij' bijvoorbeeld. Vervolgens krijg je wat geschiedenis mee en een beschrijving van de schilderijen die daar hangen, zoals het Melkmeisje en de Nachtwacht. Het is een tactiele kaart, zoals het papieren plattegrondje dat zienden bij de kassa krijgen.'

Hannes Wallrafen legt in het Rijksmuseum de werking van zijn prototype kaart uit aan een vrijwilliger.

subjectief waarnemen

De behoefte aan een maquette kwam voort uit eigen ervaringen van Wallrafen. Als hij over straat loopt met zijn vrouw of vrienden, merkt hij geregeld hoe subjectief ziende mensen naar hun omgeving kijken. 'Als ik hun vraag mij een beschrijving te geven van de gebouwen die we passeren, krijg ik van elke persoon iets totaal anders te horen. De een vertelt

'We laten zaken weg op de maquette, anders wordt het te druk.'

over de architectuur, de ander over de bedrijven of winkels of over hoe druk het is of hoe kleurrijk. Ik ben dus afhankelijk van andermans interpretatie van de omgeving. Dat vond ik niet plezierig. Ik mag dan blind zijn, maar ben het liefst zo onafhankelijk mogelijk. Als ik gebouwen nu eens kon voelen, dacht ik. En zo kwam ik op het idee voor schaalmodellen van bekende gebouwen.' De Rijksmuseum-maquette is 53 centimeter breed en 3D-geprint, schaal 1:100. Dat betekent dat veel details ontbreken, omdat er nou eenmaal geen ruimte voor is. 'Maar', legt Wallrafen uit, 'ook in grotere ma-

quettes laten we zaken weg, omdat het anders te druk wordt. Te veel informatie brengt het verhaal niet helder over.'

En dat is precies het probleem van veel bestaande maquettes, die niet speciaal voor blinden zijn gemaakt. 'Voor de deur van de Rijksdag, het Duitse parlamentsgebouw in Berlijn, staat een schaalmodel van 1,80 meter bij 1,80 meter. Het hele gebouw is tot in detail uitgewerkt. Ik raakte al snel het overzicht kwijt.

Ook de maquette bij de Martinoren in Groningen kent Wallrafen: 'Die is weer veel te klein, waardoor ik bijna niks voelde. Je moet met je vingers het verhaal kunnen voelen als het ware, als het kan met de context van de straatjes en de afzonderlijke ruimtes.' Daarnaast was er nog een nadeel: het is van brons. Wallrafen: 'Hartje winter in Groningen vroren mijn vingers bijna vast aan het metaal.'

De oud-fotograaf bestudeerde de maquettes toen hij, jaren geleden, op het punt stond zijn eerste project te verwezenlijken: een schaalmodel van de Tweede Kamer in Den Haag. Wallrafen: 'Deze keus kwam voort uit een kleine enquête die ik had gehouden onder blinden die ik ken. Ze kenden ons parlement van de debatten op de radio, maar waar nu welke politicus zit of hoe die ruimte er precies uitziet, daar hadden ze geen idee van.'

In opdracht van Stichting Geluid in Zicht en de directie van de Tweede

Kamer, maakte architectenbureau NOV 82 een schaalmodel van het parlement of, zoals Wallrafen het noemt, een 'belevingsinstrument'. Sinds een jaar of zes bezoeken blinden en slechtzienden de maquette. 'Van bovenaf voel je precies hoe de ruimtes zich tot elkaar verhouden: de vergaderzaal ten opzichte van de beroemde roltrap en de zogenoemde patatbalie (de ruimte waar politici vaak media te woord staan, red.). Via een koptelefoon hoor je de bijbeho-

'Ik wil mezelf blijven verbinden met de wereld om me heen.'

rende geluiden en geroezemoes. Raakt de bezoeker een poppetje aan, bijvoorbeeld daar waar de voorzitter van de Kamer zit, dan hoort hij de stem van Khadija Arib die iets vertelt over haar werk. In een ander menu kun je kiezen voor een uitleg van de architect van het gebouw, Pi de Bruin. Het zorgt bij blinden echt voor een aha-beleving: zó ziet het er dus uit! En met het ruimtelijke beeld in hun hoofd, sluiten blinden zich dan aan bij een rondleiding door het complex.' Terug naar het Rijksmuseum, waar Wallrafen de draagbare maquette

nog druk aan het testen is. Nadat hij in 2004 over de eerste schok van zijn plotselinge blindheid heen was, wist de Amsterdammer dat hij niet bij de pakken neer wilde zitten. Een paar jaar geleden zei hij: 'Ik wilde geen saaie, vervelende en zielige man worden.'

Naast het ontwerpen van geluidskunstwerken zette hij een netwerk van ontwerpers, architecten en andere deskundigen op, met als doel culturele instellingen toegankelijk(er) te maken voor blinden en slechtzienden. 'Ik wil mezelf blijven verbinden met de wereld om me heen.'

Dit project betekent daarom veel voor hem. 'Het lastigste voor blinden in een museum is dat ze meestal nergens aan mogen komen. Gelukkig heeft het Rijksmuseum wel een aantal objecten die bezoekers mogen voelen, zoals een harnas, een kanon en het eerste vliegtuigje. Ook zijn er van de bekendste schilderijen zogenoemde 'voelkaarten' voor blinden, waaronder van de Nachtwacht. Met deze maquette dwaal je vervolgens zelf, met de indruk die je met voelen hebt opgedaan, door de zalen.' Cathelijne Denekamp, manager Toegankelijkheid van het Rijksmuseum: 'Als de tests met de maquette zijn geslaagd en de reacties van de gebruikers positief, dan gaan wij op zoek naar financiering, zodat wij deze maquette in de loop van 2021 kunnen aanbieden aan blinde en slechtziende bezoekers.' <

VOOR BLINDEN

Prodemos, 'Huis voor democratie en rechtsstaat', biedt politieke rondleidingen aan blinden aan. Heleen Wever is gids: 'Onze tour begint bij een maquette van het Binnenhof. De deelnemers voelen aan de Ridderzaal en de toegangspoorten tot het Binnenhof. Daarna gaan we naar het echte Binnenhof, waar de deelnemers voelen aan de dikke muren en de geluiden horen. Eén keer gaf een marchaussee op wacht toestemming aan een groep zijn outfit te bevoelen. Dat was een prachtig gezicht, al die mensen die aan de riem, knopen en koorden zaten van die man.'

TOEGANKELIJKHEID

Hannes Wallrafen werkt ook op andere manieren aan de toegankelijkheid van (culturele) instellingen voor blinden en slechtzienden. Met het museum Ons' Lieve Heer op Solder ontwikkelt hij een audiotour. En hij zet zich in om websites toegankelijker te maken voor blinden. 'Screenreaders lezen alles op het scherm voor, inclusief het menu en advertentieteksten. Het zou beter zijn als dat bij de bouw van een site al wordt voorkomen. Daar ben ik nu ook mee bezig.'